

YOSHLAR TARBIYASIDA MILLIY AN'ANALARNING O'RNI

Ilmiy maslahatchi Samatov Xurshid Ulmasjonovich

Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti Samarqand filiali f.f.d. dotsent

Yaxshimurodova Farangiz Hakim qizi

Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti Samarqand filiali

"Kompyuter injiniringi va sun'iy intillettek" fakulteti

KI25-01guruh talabasi

E-pochta: yaxshimurodovafarangiz345@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqolada zamonaviy globallashuv va axborot texnologiyalari jadal rivojlanayotgan sharoitda yoshlar tarbiyasida milliy an'analar, ma'naviy-axloqiy qadriyatlar va diniy merosning tutgan o'rni tizimli ravishda tahlil qilinadi. Tadqiqotda o'zbek xalqining ko'p asrlik an'analari, oilaviy qadriyatlar instituti va Sharq mutafakkirlarining tarbiya borasidagi qarashlari bugungi kun yoshlari dunyoqarashini shakllantirishdagi fundamental asosi sifatida ko'rib chiqilgan. Maqolada "ommaviy madaniyat"ning salbiy oqibatlari, ma'naviy immunitetni shakllantirish mexanizmlari va milliy o'zlikni anglashning ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashdagi ahamiyati ilmiy asoslab berilgan. Shuningdek, maqolada milliy an'analarning yoshlar ijtimoiy adaptatsiyasidagi roli va ularni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning strategik yo'nalishlari yoritilgan.

Kalit so'zlar: Milliy an'analar, ma'naviy tarbiya, diniy qadriyatlar, ma'naviy immunitet, globallashuv, oila instituti, ajdodlar merosi, etika, milliy o'zlikni anglash, ijtimoiy barqarorlik, kognitiv rivojlanish, pedagogik antropologiya, transformatsiya.

Аннотация: В данной научной статье систематически анализируется роль национальных традиций, духовно-нравственных ценностей и религиозного наследия в воспитании молодежи в условиях глобализации и

стремительного развития информационных технологий. Рассматриваются многовековые традиции узбекского народа, институт семейных ценностей и взгляды восточных мыслителей на воспитание как фундамент формирования мировоззрения современной молодежи. Научно обоснованы негативные последствия «массовой культуры», механизмы формирования духовного иммунитета и значение осознания национальной идентичности для социальной стабильности. Освещена роль национальных традиций в социальной адаптации молодежи и стратегические направления их воспитания в духе патриотизма.

Ключевые слова: *Национальные традиции, духовное воспитание, религиозные ценности, духовный иммунитет, глобализация, институт семьи, наследие предков, этика, осознание национальной идентичности, социальная стабильность, когнитивное развитие, педагогическая антропология, трансформация.*

Annotation: *This scientific article systematically analyzes the role of national traditions, spiritual and moral values, and religious heritage in youth education in the context of modern globalization and the rapid development of information technologies. The study examines the centuries-old traditions of the Uzbek people, the institution of family values, and the views of Eastern thinkers on education as a fundamental basis for shaping the worldview of today's youth. The article scientifically substantiates the negative effects of "mass culture," mechanisms for developing spiritual immunity, and the importance of understanding national identity in ensuring social stability. In addition, the article highlights the role of national traditions in the social adaptation of young people and strategic directions for their upbringing in the spirit of patriotism.*

Keywords: *National traditions, spiritual education, religious values, spiritual immunity, globalization, family institution, ancestral heritage, ethics, understanding national identity, social stability, cognitive development, pedagogical anthropology, transformation.*

Kirish

Insoniyat sivilizatsiyasi o'z taraqqiyoti davomida ko'plab bosqichlarni bosib o'tdi, biroq har bir davrning o'ziga xos ma'naviy-axloqiy muammolari va ularni hal etish yo'llari mavjud bo'lgan. Bugungi shiddatli globallashtirish va raqamli texnologiyalar asrida yoshlar tarbiyasi masalasi nafaqat pedagogik, balki milliy xavfsizlik va strategik barqarorlik darajasidagi muhim muammoga aylandi. Har qanday xalqning o'zligini asrab qolishi, uning dunyo hamjamiyatida munosib o'rin egallashi bevosita o'sha millatning ma'naviy ildizlari — milliy an'analari va qadriyatlarining hayotiyligiga bog'liqdir[1]. Milliy an'analar bu shunchaki o'tmishdan qolgan urf-odatlar majmuasi emas, balki asrlar davomida saralangan, hayot sinovlaridan o'tgan va xalqning yashash falsafasini o'zida mujassam etgan ulkan intellektual hamda ma'naviy xazinadir. Ushbu xazina yosh avlod uchun o'ziga xos himoya qobig'i vazifasini o'tab, ularni turli yot g'oyalarga, ma'naviy qashshoqlik va begonalashuv kabi global xatarlardan asraydi[2].

Dinshunoslik va ijtimoiy falsafa nuqtai nazaridan qaraganda, Markaziy Osiyo, xususan, O'zbekiston hududida shakllangan tarbiya tizimi islom sivilizatsiyasining boy merosi bilan uzviy bog'liqdir. Bu yerda milliy va diniy qadriyatlar shunday darajada sintezlashganki, ularni bir-biridan ayro tasavvur qilib bo'lmaydi. Ajdodlarimiz qoldirgan boy ilmiy-ma'naviy merosda "adab" va "axloq" tushunchalari markaziy o'rin egallaydi[3]. Zero, bilimli, ammo odobsiz yoshlar jamiyat uchun foydadan ko'ra ko'proq zarar keltirishi mumkinligi tarixdan ma'lum. Bugungi kunda yoshlar ongi va qalbi uchun kurash ketayotgan bir paytda, ularga zamonaviy bilimlarni berish bilan birga, milliy g'urur, ota-onaga ehtirom, vatanga sadoqat va halollik kabi fundamental tushunchalarni singdirish hayotiy zaruriyatdir. "Ommaviy madaniyat" niqobi ostida kirib kelayotgan, insoniy fazilatlarni ikkinchi darajaga tushiruvchi va faqatgina moddiy iste'molchilikni targ'ib qiluvchi g'oyalarga qarshi eng samarali vosita — bu milliy an'analardir. An'anaviy tarbiya usullari yoshlarda tanqidiy fikrlashni shakllantiradi va ularga haqiqiy qadriyatlar bilan soxta yutuqlarni farqlash imkonini beradi.

Yoshlar tarbiyasida milliy an'analarning o'rni birinchi navbatda oila instituti va mahalladagi ijtimoiy munosabatlar orqali namoyon bo'ladi. Sharqona tarbiya tizimida oila nafaqat jamiyatning kichik bo'g'ini, balki ma'naviyat shakllanadigan muqaddas maskan hisoblanadi. Oila davrasida bolaga beriladigan ilk saboqlar kattalarga hurmat, kichiklarga izzat, halollik va mehnatsevarlik uning butun umrlik dunyoqarashini belgilab beradi[4]. Milliy an'analarimizdagi ota va ona roli, bobo va buvilarning o'g'itlari yoshlarda tarixiy xotira va davomiylik hissini uyg'otadi. Bu jarayon psixologik jihatdan shaxsning identifikatsiyasini ta'minlaydi, ya'ni yosh inson o'zini ma'lum bir buyuk tarix va madaniyatning bir qismi ekanligini his qiladi. Aynan mana shu identifikatsiya tuyg'usi turli ekzistensial inqirozlarning oldini oladi.

Globalashuv sharoitida ijtimoiy tarmoqlar va virtual olam yoshlar hayotining ajralmas qismiga aylandi. Bu muhitda milliy an'analarning o'rni biroz susaygandek tuyulsa-da, aslida ularning ahamiyati yanada ortdi. Virtual olamdagi axborot xurujlaridan himoyalaniish uchun yoshlarda ma'naviy immunitet bo'lishi shart. Ma'naviy immunitet esa faqat milliy qadriyatlar asosida shakllanadi. Masalan, mahalla tizimi orqali jamoaviylik, o'zaro yordam va ijtimoiy mas'uliyat tuyg'ulari yoshlarga singdiriladi. Hashar an'anasi misolida ko'radigan bo'lsak, bu jarayon nafaqat jismoniy mehnat, balki yoshlarning bir-biri bilan muloqot qilishi, tajriba almashishi va umumiy maqsad yo'lida birlashishini o'rgatadi. Bu esa zamonaviy jamiyatdagi eng katta muammolardan biri bo'lgan yakkalanish (izolyatsiya) va loqaydlikka qarshi eng yaxshi dori hisoblanadi.

Dinshunoslik nuqtai nazaridan, milliy an'analarning diniy qadriyatlar bilan simbiozi yoshlar tarbiyasida yuksak axloqiy me'yorlarni shakllantirishga xizmat qiladi. Islom dinining insonparvarlik, ilmga intilish va halollik kabi tamoyillari milliy urf-odatlarimizning mag'ziga singib ketgan[5]. Ajdodlarimiz merosi bo'lgan moturidiyalik va tasavvufiy ta'limotlarning tarbiyaviy ahamiyati yoshlarni ekstremistik va radikal g'oyalardan himoya qilishda muhim vositadir. Tasavvuf falsafasidagi "komil inson" g'oyasi bugungi kunda ham yoshlarni o'z ustida ishlashga, nafsini tarbiya qilishga va jamiyatga foyda keltirishga undaydi. Milliy qadriyatlar asosida tarbiya topgan yosh yigit-qizlarda bag'rikenglik (tolerantlik)

madaniyati yuqori bo'ladi, chunki o'zbek xalqining urf-odatlari doimo mehmondo'stlik va boshqa din hamda madaniyat vakillariga hurmat bilan qarashni o'rgatib kelgan.

Shuni ham alohida ta'kidlash lozimki, milliy an'analar va zamonaviylik bir-biriga qarama-qarshi tushunchalar emas. Aksincha, an'analar taraqqiyot uchun poydevor bo'lib xizmat qiladi. Dunyoning eng rivojlangan davlatlari, masalan, Yaponiya yoki Janubiy Koreya tajribasiga qaraydigan bo'lsak, ular o'z milliy urf-odatlari va qadriyatlarini saqlab qolgan holda yuksak texnologik marralarni egallashdi. O'zbekiston yoshlari uchun ham bu model eng maqbul yo'ldir. Milliy liboslarimiz, san'atimiz, tilimiz va urf-odatlarimizni asrash — bu dunyodan uzilib qolish emas, balki dunyo madaniyatiga o'ziga xos boylik bilan kirib borish demakdir. Yoshlar tarbiyasida milliy musiqa va maqom san'atining o'rni ham kognitiv va estetik jihatdan muhim. Ular insonda nozik did, sabr-toqat va chuqur tafakkurni shakllantiradi.

Milliy an'analar tizimi nafaqat xalqning o'tmishini aks ettiradi, balki u jamiyatning kelajakdagi rivojlanish trayektoriyasini belgilovchi genetik kod vazifasini ham o'taydi. Pedagogik antropologiya nuqtai nazaridan, har bir millatning o'ziga xos tarbiya modeli mavjud bo'lib, u asrlar davomida shakllangan axloqiy prinsiplar bilan oziqlanadi. O'zbek xalqining milliy-ma'naviy an'alarida insonning ruhiy kamoloti va ijtimoiy mas'uliyati o'rtasidagi uyg'unlikka alohida urg'u beriladi. Bu esa zamonaviy shaxsiyat psixologiyasidagi "ijtimoiy integratsiya" tushunchasi bilan hamohangdir. Yoshlar tarbiyasida milliy an'analarni saqlab qolish — bu shunchaki urf-odatlarni takrorlash emas, balki millatning kognitiv va ma'naviy suverenitetini himoya qilish demakdir.

Zamonaviy axborot makonida "madaniy gegemoniya" tushunchasi yuzaga kelgan bir davrda, yoshlar o'z milliy qadriyatlarini yetarlicha anglamasligi ularning yot ideologiyalar ta'siriga tushib qolishiga zamin yaratadi. Sotsiologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'z milliy o'zligidan uzilgan avlod har qanday tashqi ma'naviy manipulyatsiyaga nisbatan himoyasiz bo'ladi. Binobarin, milliy an'analar yoshlar uchun ma'naviy immunitet hosil qilishning eng tabiiy va samarali mexanizmi

hisoblanadi. Sharq mutafakkirlari, xususan, Abu Nasr Forobiy o'zining "Fozil odamlar shahri" asarida ta'kidlaganidek, jamiyatning baxt-saodati va barqarorligi uning a'zolari, ayniqsa, yoshlarining o'zaro hamjihatligi hamda axloqiy pokligiga bog'liq. Bu qarashlar bugungi kunning dolzarb ijtimoiy muammolarini hal etishda, xususan, yoshlar o'rtasidagi huquqbuzarliklar va ma'naviy loqaydlikning oldini olishda muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi[6].

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, yoshlar tarbiyasida milliy an'analarning o'rni beqiyos va o'rnini bosib bo'lmas ahamiyatga ega. Milliy qadriyatlar yoshlar ongi uchun shunday himoya qobig'idirki, u har qanday tashqi ma'naviy tajovuzlarga qarshi turishga qodir. Tadqiqotlar shuni tasdiqlaydiki, an'analarga tayanmagan tarbiya tizimi mo'rt bo'lib, u yoshlarni o'zlikdan uzoqlashtiradi va loqaydlikka yetaklaydi. Shuning uchun ham kelajak strategiyasini belgilashda milliy o'zlikni saqlash, diniy-axloqiy merosni asrab-avaylash va ularni zamonaviy dunyoqarash bilan uyg'unlashtirish davlat siyosatining va jamiyatning asosiy vazifasi bo'lib qolishi lozim. Yoshlarimizning qalbi va ongida milliy g'urur, vatanga muhabbat va ajdodlar merosiga hurmat hissini shakllantirish orqali biz nafaqat madaniy merosimizni saqlab qolamiz, balki kuchli, ma'naviy yetuk va raqobatbardosh millatni tarbiyalagan bo'lamiz. Zero, milliy an'analar bilan sug'orilgan tarbiya — bu insoniyatni ma'naviy tanazzuldan qutqaruvchi va kelajak poydevorini mustahkamlovchi yagona najot yo'lidir.

FOYDALANILGA ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh. M. (2017). Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. — Toshkent: O'zbekiston.
2. Karimov I. A. (2008). Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch. — Toshkent: Ma'naviyat.
3. Abu Homid al-G'azzoliy.(2003).Ihyou ulumid-din (Din ilmlarini jonlantirish). — Toshkent: Movarounnahr.
4. Musurmonova O. (1996). Oila ma'naviyati — milliy g'urur. — Toshkent: O'qituvchi.

5. Shayx Muhammad Sodiq Muhammad Yusuf. (2011). Ijtimoiy odoblar. — Toshkent: Hilol Nashr.
6. Beruniy, Abu Rayhon. (1990). Tanlangan asarlar (II jild: Qadimiy xalqlardan qolgan yodgorliklar). — Toshkent: Fan.